

Els llibres de paper i la memòria

22 de juliol. Aquesta tarda he comprat al Grup Horitzó, per un euro, un exemplar d'*El bruixot dels tres cinturons d'acer*, dedicat per l'autor, mossèn Climent Forner, al col·legi de les germanes carmelites de Berga. No fa gaire hi vaig trobar una versió en espanyol de l'*Odissea* d'Homer amb el segell de l'antic propietari, els germans de les escoles cristianes, La Salle, de Berga. Quan me'l miro, aquest últim, em remet a les llunyanes i soporíferes tardes dels *hermanos* amb l'*hermano Adriano*, taula i cadira sobre la tarrima, llegint-nos un fragment de l'*Odissea*; em vénen a la memòria aquella veu nasal, el pitet, la gesticulació exagerada de la seva boca: «*Has venido, Telémaco, como dulce luz. Creía que ya no volvería a verte más cuando marchaste a Pilos con tu nave. Vamos, entra, hijo mío, para que goce mi corazón contemplándote recién llegado de otras tierras. Que no vienes a menudo al campo ni junto a los pastores, sino que te quedas en la ciudad, pues es grato a tu ánimo contemplar el odioso grupo de los pretendientes*». Agafo el llibre i em faig la il·lusió de tenir entre mans el mateix exemplar que llegia el professor, que a hores d'ara deu ser un home vellíssim.

A les cases de vegades es fa neteja i es constata que els llibres ocupen molt lloc. Aquest fet passa quan es mor algú i els hereus s'han de fer càrrec de l'habitatge. Què en farem de tants llibres? N'hi ha que els tiren al primer contenidor que troben, d'altres tenen més cura del reciclatge i fan servir el contenidor del paper. Però encara n'hi ha uns altres, més pocs, que entenen que desfer-se dels llibres és trist, que algú més els pot aprofitar, i en fan donació al Grup Horitzó, que, a un preu que ja no es pot rebaixar més, els torna a vendre. Entre aquests últims hi ha algun particular i els establiments escolars de la comarca que han de fer lloc a les biblioteques dels centres, perquè els llibres han de ser nous i atractius. Com els jardiniers, els docents bibliotecaris han de practicar, segons les directrius del Departament, l'esporgada: fora branques mortes, ai!, fora llibres vells.

És evident que s'han d'esporgar alguns llibres de les biblioteques escolars, però així com el jardiner inexpert corre el perill de matar l'arbre, el bibliotecari destraler pot desfer-se de volums que, pel seu valor –no pas econòmic, naturalment–, raresa o significació, crec que hi haurien de romandre prescindint del seu aspecte. Però bé, això és el que hi ha. Posats a demanar respecte per a la memòria, deixo constància que ningú no s'ha fet ressò del cinquantenari de la mort de Guillem Rovirosa, fundador de l'HOAC, que tanta importància va tenir a la comarca. També, excepte un escrit de mossèn Climent Forner, va passar per alt el centenari del naixement del gran poeta Pere Tuset. I no cal dir-ho, potser hauria estat massa, demanar que algun mitjà hagués dedicat una ratlla a "*l'amic canonge*", el també poeta Jordi Mas Antó, que va morir aviat farà un any.

La pedregada del 25 de juliol

25 de juliol. Tempesta peculiar aquesta tarda, a Saldes. Hi hem pujat amb el Pere per muntar una calaixera vermella de l'Ikea. Tot d'una, el cel s'ha anat ennegrint mentre el vent compassava les batzegades de l'alta i estrafolària dansa dels pollancres. L'acompanyava el moviment giratori que el remolí imposava a la capçada dels pins. La fosca cortina de pluja s'ha anat acostant pel cantó del Collell fins que, en arribar aquí, ha descarregat amb intensitat: pedra i aigua.

En acabar el muntatge, hem baixat. Més avall de Maçaners ens ha ensopegat una altra pedregada que de primer semblava de broma però s'ha anat posant seriosa fins que ens ha obligat a parar el cotxe i mirar el país emblanquinat rere els vidres. S'ha aturat una moto que pujava per demanar-nos com estava la carretera cap amunt, perquè un tros avall, ha dit, els camions patinaven i havien hagut de decidir aturar la marxa, acció que havien imitat amb paciència els escadussers utilitaris que els seguien. Nosaltres en hem arribat fins al punt de la carretera on hi havia la caravana immòbil. El cotxe ha deixat un solc d'uns quants centímetres a la capa de pedra, el paisatge era blanc com després d'una nevada. En una situació com aquesta vénen a la memòria les dites dels avis: «Senyals al cel, desgràcies a la terra.»

En arribar a casa he sabut la notícia del dia: a través d'un comunicat, Jordi Pujol ha reconegut l'existència d'una quantitat no determinada de diners sense declarar a l'estranger procedents d'una deixa del seu pare no inclosa al testament. El destinatari no n'hauria estat l'expresident sinó la seva esposa i fills que podien patir les

La pedregada més avall de Maçaners. FOTO: BNG

conseqüències de la dedicació a la política del pare, «errònia i d'incert futur».

Aquesta confessió ha trasbalsat la política i moltes persones, que s'hi refereixen amb expressió compungida: «De Jordi Pujol no ho hauria dit mai.» Aquests dies m'he dedicat a recollir a la premsa, fins al mes de novembre, impressions sobre el fet. En copiaré un extracte, una tria personal, per ordre alfabètic d'autors.

Josep M. Ballarín: «Estaria amb el meu amic per grossa que l'hagués feta, cosa que no és així (...) Jordi, t'entenc tan bé que et sé molt més innocent de com tu mateix et trobes.»

Francesc Cabana: «Estimat Jordi, ja saps que el meu estat d'ànim en relació amb el que has fet ha passat per diverses etapes. Primer, incredulitat. Després, indignació en conèixer el teu comunicat. En tercer lloc, compassió en veure que t'havies quedat sol davant del toro i en sorties malferit i humiliat. (...) Res del que ha passat lliga amb el teu caràcter. I mira que et conec bé.»

Manuel Cuyàs: «(...) [Pujol] estava obsessionat per dues coses: per com el judicà la història i per la mala consciència de no haver dedicat prou temps a la família, a l'"esposa" i el seus set fills. (...) el 25 de juliol, després de mesos d'informacions que comprometen greument alguns dels fills, (...) potser perquè no podia fer res més però també com a reparació paterna, opta per sacrificar el veredict de la història a la família.»

Josep Espar Ticó: «(...) quan amaini l'aprofitament polític, moltes vegades hipòcrita que em recorda aquell "qui estigui lliure de pecat que tiri la primera pedra", derivat de les teves declaracions, es valorarà el que pot arribar a fer un pare per protegir la seva família(...)»

Ramon Felipó: «Probablement Catalunya és l'únic país del món que pot dir que ha tingut un president, Jordi Pujol, empresonat per difondre una cançó patriòtica [*El cant de la senyera*]. (...) Ara, assistint a la fi de règim pujolista, està sol i abandonat fins i tot pels seus propis militants. (...) Ara els Pujol són uns empestats socials, uns marginats, abandonats per tothom i en vies de ser processats judicialment i al punt de mira dels inspectors d'Hisenda espanyols. (...) Vull una Catalunya lliure que sigui capaç de perseguir tots els lladres, corruptes, defraudadors i xoriços, siguin quins siguin els seus càrrecs i cognoms.»

Ponç Feliu: «[Sobre el Pujol dels anys 1957-1960; només, tret d'un, hi poso la primera frase de cada paràgraf]. a) Tremendament auster i gasiu. b) Mai sabies què barrinava ni què portava entre mans. c) Li agradava la litúrgia amb un ampli ventall de gesticulacions i rictus facials i un parlar planer i estudiadament popular que compartia amb mossèn Ballarín, que també vaig conèixer bé en aquell temps. No és estrany, doncs, que Ballarín hagi sortit immediatament a disculpar-lo. d) Desconfiat i calculador amb la gent del seu entorn. e) No tenia amics personals.»

Lluís Foix: «(...) penso que l'ensulsiada de Pujol no l'han provocat els seus adversaris o enemics. Ha caigut tot sol al pou.»

Artur Mas: «El president Pujol és el meu pare polític. El dolor és molt gran, immens. Sento molta pena i compassió. No sento ràbia.»

Joan de Sagarra: «Ni sóc un catalanista convers ni he de matar cap pare. No he estat mai un fan de Pujol, ni l'he votat.» «L'error de la revista valenciana [*El temps*] és, al meu entendre, voler comparar dos "lladres" [Jordi Pujol i Emilio Botín, en concret el tractament de les seves corrupcions a la premsa] oblidant-se que un d'ells es va passar un munt d'anys donant lliçons de moral a gran part dels compatriotes i els ha causat, a la fi, una gran frustració.»

Albert Sánchez Piñol: «Jo no puc sentir rancúnia. I ho remarco: no puc sentir-la ni vull. A diferència d'aquells que ara li anorreen estàtues. Això no obvia que sempre odiéssim els seus monòlegs,

els seus ulls tancats, la seva pota a l'altra banda del riu. Va fer coses bones i coses grans. Però què va ser, en essència, Pujol? Un tap. I amb tot, l'altre dia, al Parlament, quan l'home va esclatar en una "ira saturnal" (...) només vaig sentir llàstima per ell, una tristesa gairebé amorosa. Pujol feia una política ambivalent i generava sentiments ambivalents.»

Miquel Sellarès: «I és que Jordi Pujol podrà haver comès o no delictes o errors. (...) Però Jordi Pujol és moltes coses alhora. És un símbol del catalanisme, de la resistència contra el franquisme, és l'arquitecte de les estructures d'Estat creades durant el pujolisme (...) Per això és molt difícil per a un catalanista i sobiranista afegir-se a la coral de detractors que ara volen destruir la persona de Pujol, i encara pitjor, la seva obra.»

Gresolet s'ensorra

8 de setembre. Malgrat que el programa indicava a les 12, la missa ha començat mitja hora abans, de manera que a aquesta hora, sota la mirada atenta del Gat, ja es cantaven els goigs.

A causa del perill d'esfondrament del santuari, la missa s'ha celebrat a la placeta de davant la porta. Mossèn Ramon no ha fet homilia, «perquè amb el soroll de les esquelles, aquí fora no sentiríeu res». Val a dir que abans les vaques no arribaven fins que havia acabat la missa, però últimament van, com la gent, més atrafegades...

El Josep M. Berenguer, *Charly*, ho ha gravat tot.

La imatge (reproducció) venerada davant la porta del Santuari de Gresolet el dia de l'aplec. FOTO: BNG

La gendarmerie

9 de setembre. Pujava aquest matí a Saldes i en passar per la Foradada, era pels volts de dos quarts d'onze, he vist aparcats vora la carretera dos jeeps de la Guàrdia Civil, i, una mica més amunt, dos de la Gendarmerie Nationale (Secours en Montagne). Dels seus ocupants, ni rastre. En baixar, cap a dos quarts de dues, m'anava apropant al lloc on abans havia vist els cotxes aparcats i pensava que si un rescat, que si maniobres, que si el contraban, que si, encara que no pugui ser, el *Jep dels Estanys* o el *Nai*... M'han avançat una vintena de motos amb matrícula NL, ara una, ara

l'altra, segures, solemnes, a tota velocitat. A la Foradada, els vehicles de la Guàrdia Civil i la Gendarmerie seguien silenciosament aparcats.

Onze de setembre: Ramon Felipó i la independència

11 de setembre. La V, mirada des de dins, semblava un guirigall de samarretes grogues i vermelles però hem vist per mòbil les primeres fotografies aèries i ha sortit una impressionant senyera gegantina que serpentejava els carres de Barcelona.

Ara sembla que tothom és independentista, Llegeixo a *La gran vergonya*, de Lluís Bassets (Columna, 2014, p. 22-23): «[Jordi Pujol i Ferrusola] passava per les redaccions dels diaris per donar notícies, repartint pamflets o documents, a vegades per encàrrec del seu pare, a vegades per compte propi, acompanyat d'un amic més gran, en Ramon [Felipó], estudiant de dret i activista incansable, el primer independentista que vaig conèixer a la meua vida. (...) L'instructor d'en Jordi, el meu amic Ramon, tenia especial gust per llançar octavilles del color que fos i per participar a la mani que calgués, encara que la convoquessin els maoistes.»

Lluís Bassets havia treballat al *Tele/eXprés* i de fa molts anys pertany a la redacció d'*El País*, on ha estat corresponsal a París i Brussel·les, director de l'edició catalana i actualment director adjunt encarregat de les pàgines d'opinió.

Berguedans als “Fets de Prats de Molló”, segons Josep Ester

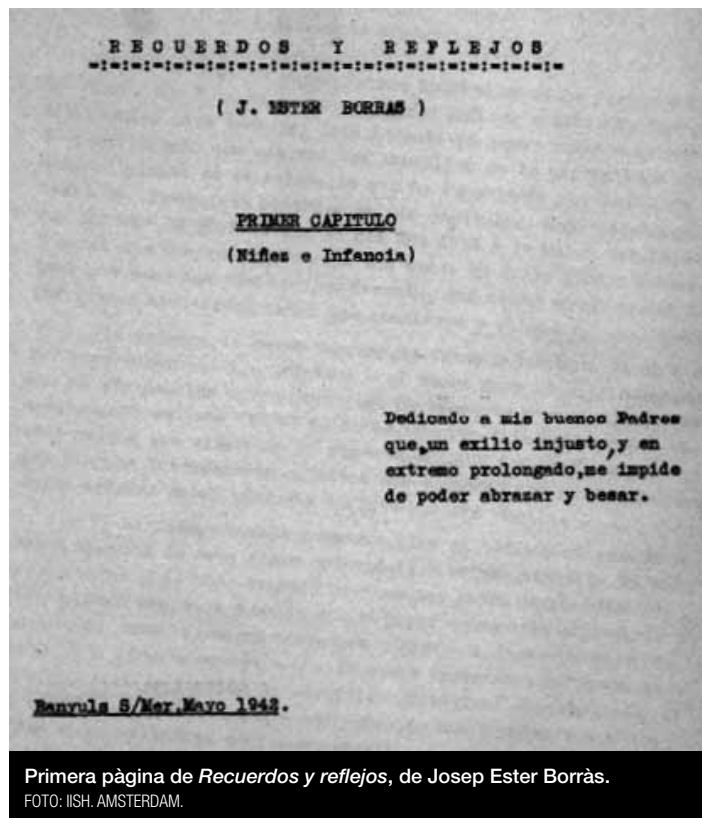
6 d'octubre. Fa uns dies que llegeixo les memòries de joventut de l'anarquista berguedà Josep Ester Borràs, *Pep Minga*. Són un centenar de pàgines mecanografiades, titulades *Recuerdos y reflejos*, escrites el 1942 a Banyuls de la Marenda, al Rosselló, actualment conservades a l'International Institute of Social History (IISH) d'Amsterdam.

A través d'aquesta interessant mostra de literatura autobiogràfica o del jo, podem endinsar-nos en la personalitat del personatge, seguir el seu procés vital i ideològic –hi destaca la confessió que va patir abusos de pederàstia per part d'un eclesiàstic al convent de Sant Francesc–, saber de primera mà aspectes de la història local, per exemple la revolta anarquista del 1932 a Fígols, i entendre una mica, en definitiva, com veia el món un anarquista.

Ara que el sobiranisme és “el tema”, he traduït el fragment que parla dels berguedans que van participar al Complot de Prats de Molló, ideat per Francesc Macià i portada a terme per Estat Català. Volien aconseguir la independència de Catalunya a través d'una invasió militar: entrar per la Garrotxa i proclamar la República Catalana a Olot.

En un dels primers números de la publicació anarquista berguedana *El Pèsol Negre* (1998), hi vaig trobar aquesta referència als Fets: «Aquest nou partit [Estat Català] de Macià es tracta d'un partit patriòtic nacionalista on la via militar s'imposa sobre la política –recordem els pintorescos fets de Prats de Molló (...)» La versió del Pep Minga és aquesta:

«No recordo exactament el dia, però sé que era un dilluns del mes de novembre [de] 1926, quan, des de bona hora del matí, va començar a córrer pel poble, com un secret, però a la velocitat del so, que alguns joves de l'Orfeó Berguedà que havien sortit d'excursió a la matinada del dia anterior no havien tornat de la muntanya. Els que presumien de més ben informats, fins i tot solien dir:

»–“Els nois de Cal Marcelino, el Sicília, i el noi del Pere de la Canya, han marxat de casa. Els seus pares no fan més que plorar.” [en català a l'original].

»La veritat és que ningú dels qui no sabien el secret s'explicava de manera exacta tot allò. La majoria ho considerava com una aventura de joventut. Ganes de córrer món. Totes les conjectures possibles van néixer, ja que va ser tema general de totes les llars i converses. Just dos dies més tard, els diaris, amb títol de doble mida dels que feien servir els dies normals, aclarien a tot el món els motius d'aquella tan secreta, estranya com comentada excursió: “La Gendarmeria Francesa havia detingut a Prats de Molló, i en altres pobles de la frontera franco-catalana, un elevat nombre d'elements, joves la seva majoria, que, ben armats i acabdillats per l'excoronel d'enginyers Francesc Macià, tenien el propòsit d'introduir-se a Catalunya amb la intenció d'enderrocar el despòtic directori militar i proclamar, sobre les seves runes, la República Catalana.” Més o menys, així era redactat aquell sensacional article. Entre les llargues llistes d'aquells idealistes que seguien la nota transcrita, hi havia els quatre berguedans: Felip Ferran, Pere Vilaplana i els germans Lluís i Ramon Boixader. La gent del poble seguia comentant amb estranyesa la determinació dels dos primers. Els sentiments de “catalanisme” de la família Boixader eren profundament coneguts. La meua simpatia i estima creixien per a Felip, del qual em considerava amb orgull, a partir d'aquells fets, un amic; per un regular, tots els dies jugàvem una partida de billar junts; Felip quasi sempre estava rodejat d'elements molt més joves que no pas ell amb els quals puc testimoniar que compartia els seus estalvis, les estones d'oci i les alegries. Home de poques paraules, la noblesa dels seus sentiments i la simpatia que despertava el seu caràcter ningú a Berga no les podia negar.

»Tots van ser expulsats de França, després d'un curt període de presó, vivint fins a la proclamació de la II República en un desterrament forçat.»

Benigne Rafart